

Gerold Špet

KUSTER I NJEGOV KLIJENT

Kad se gazda Kuster iz sela Ešenbaha – zaledlog podno same Riken-ceste između Togenburga i Lint-zaravni – naprasno, leta hiljadu devetsto šezdeset i osmog, dne 13. avgusta naveče s dušom rastavio, on već bjaše kod mnogo sveta tokom bezmalo dve i po decenije kao travar i rukopipatelnji gatar ili iscelitelj molitvama nemali ugled stekao; oprezniji uzmigoljiše da ga baš i nisu bogzna kako dobro poznavali i nevoljko se upuštahu ma iukakvo potanče procenjivanje rečenog vidara, ili to ne mogahu, smatrajući oduvek Jozefa Kustera bezopasnom, doduše, ali, tako im zdravlja, i tajanstvenom klatnicom i predskazivačem što kišnih što sušnih prilika; tek nekolicina rekoše bez duga nećanja kako on i nije bio ništa drugo do prevejan podvaladžija, doktor budžaklija, puki lakrdijaš i veštac, a uzimao je živima, jes bome i kapom i šakama obema, vazda.

Kustera su kao osmo od jedanaestoro sipljive sitnoseljačke dečurlijie izrodili u najubogijoj nemaštini i nazvali ga iz milja Joca, a doba detinjstva i mladosti beše mu svačim sem radošću isprodevano, no šezdeset i kusur godina kasnije stradao je kao veoma imućan i napadno trbušat gospodin Jozef Kuster. Duboko u četverodnevnom pijančevanju zateklo ga ono sredno veče, a ni petoga dana ne smože kletnik snage da se omami pijanstva otme.

Teretnjak autoprevoznika, braće Hladnih, preduzimača za prevoz marve i šljunka, zakači ga u prolazu i roljnu o cestu, a zadnji točkovi duplaši, zablokiravši, rasukali ga ko pitu po asfaltu taman kad je namerio da pređe cestu i upravi prema *Orlu*, najbliskoj krčmi, kako bi dao da mu po običaju još za prepodneva do poslednje kapce iscevcenu litrenjaču napune komovačom. Od svoje četrdesete godine, otkako se *moći* dopanuo, isčeljivao je i vračao, a otad se i propio beše – ne bi li, možda, *moći* gatarske zadržao, ili da ih izdržati uzmogne, a da mu ne dođu glave. Kao domaćin seljak mogao je sprva sam da peče svoju svakodnevnu mučenicu, međutim, naskoro potom on ti dibidus naopako i duboko u lokanje zastrani, što je njegova gospoja nadžak-torokača za tili čas iza leđa mu kroz po sela uzduž i popreko raskvocala, te mu ne samo dozvolu za pečenje rakije uskratilo, već i proizvodnju voćnog mošta i uopšte bilo kakvih alkoholnih sokova službeno zabranilo.

Zbog pristigle, pečatom i dvama potpisima okićene škrabotine iz opštinske Kuće nije dakako, priča se, niti jednoga ciglivetnog dana morao suvogri grkljan naprazno grgoljiti. U međuvremenu zarađivao je nimalo loše na svojim majstorijama, a sem toga Kusterova pasmina, napose Kusterovica, beše skoro džimrijski štedljiva. Ubrzo bjahu napoličarski ugovor poništili i dotadanji najamluk u vlasništvo preuzeli, zatim, godinu za godinom, nadokupljivali sve više novih pasišta i livada, uz njih poneku njivicu pride, pa još marve, više šume, više mašina i alatljika sa opremom i još kojekakvih svaštarija preko potrebitih jednom sve naprednjem poljoprivrednom imanju. Kuster dade da mu se kuća, staje, ambari, spremišta za kola što preprave što nanovo sagrade, najposle zaposli tri momka,

dvojicu Italijana i jednog Španca, a dnevno dvaput, za prepodnevlja i naveče, ulazio bi s iskapljrenom bocom u *Orao*, plaćao ugovoru i otud s punom bocom izlazio.

Njegova žena i čerka naslediše golemo i nezaduženo gazdinstvo, najveće u tom kraju. A svima onima, koji su, već godinama, uslugama njegovim imali za zdravljje ili štaviše za život da zahvale, Kuster ostavi žarko pitanje, kako li će sad, bogtipomogo, ovako ne-nadno bez njega ostav, nadalje da se snalaze i hoće li se, primerice, čirevi na želucu ili rak gušterače, ko dosle, omadijani primirivati, ili će, raskomoćeno kao nekoć, zlo i naporanisponova udariti u orgijanje blagoutrobijem – a, o mnogim bezazlenijim nevoljama njegove klijentele da i ne govorimo; Kuster beše za svih tih godina privukao nevidene gomile svetine, ponajvećma seljane sprva, svet iz okoline Linta, potom nagrnu izokolni živalj sa obala Ciriškog jezera i obronaka istoimenog Gorja, naskoro, domileli i sami varošani. Raščulo se o njemu nadaleko, potonjih godina dolažahu sve češće i bogataši, slabunjava gospoština u poznim godinama uglavnom, a konačno domantija čak i nekolicina teško obolelih benediktinaca iz isposničkog zapta; njih bi, svakom prilikom, tek po sumračaju uzvozili strmenom Riken-cestom naviše do proslavljenog Očenaždžije-iscelitelja. – Sve se to zna. Toliko znaju svi. Ovo daje, uzmimo zdravo za gotovo, sasvim uopšten prolog jednoj dogodovštini koja se, navodno, bezmalo u dan, tačno tri meseca pre Kusterove smrti zbila, i koju, razume se, jedni najsuštijom istinom smatraju, dok je drugi kao puku besmislicu odbacuju.

Kalendar i vremenske prilike beleže sredinu maja, kad Kuster prima pismo od nekog mladog čoveka, koji je eremitsku manastirsku školu pohodio, potom oficirsku povelju stekao, a pre izvesnog vremena se čak i doktorskog zvanja domogao: „Otvoreno priznajem”, stoji u pismu, „da sam sav savciti uspehu i karijeri ustremljen. Ko to, moliću, u današnje vreme nije!”

I mlađo mu ovde učtivo predlaže, on – Kuster – koji kano što je znano mnogo više može negli da se samo suva nagruva kruva, neka ga sasluša i po mogućству nasavetuje; njemu će, kazuje pismo dalje, čast da bude da dotičnog, o kome se još za svojih srednjoškolskih dana sit naslušao, iduće subote, osamnaestog maja, u pola dva po podne, zarad prvog razgovora poseti. S nauvuženijim poštovanjem i srdačnim pozdravima, Vaš dr. Alfons. M. Štrajf, advokat.

Kuster tura pismo u džep, i evo osvanu maj osamnaesti, a bogme i mladi pravnik stiže, i da to kakvim slučajem nije već iz samog pisma procitao, klatnočatac Jozef Kuster video bi istog trena šta je sa ovim čovekom, sada, dok ga pred kućom očekuje i mirno, sa klupe osunčane, sve vreme otkako se auto u mrljama svetlosti poprskanoj senci orahova stabla zaustavio, odmerava, a Štrajf, okretno izašav, vetrenjasto osmehnuta lica tamnonaočarskog cvikeraša ka njemu zaputio: evo ga, kukavče sinji, jedan od one lakta-roške sorte koja se probija i kroz iglene uši protiskuje, preko leševa gazi, kakono se kaže, Zub gujinski i ljuta udvorica ljigava, a žilav da ga ničim razbucati ne možeš, razmišlja Kuster, ima on to u čutilu svome, sve vidi, ko prepečenica jasno, dok nepomično glomazan tuna ščučunjeno čuči, sa onim licem svojim srčićuture, čekinjavim i podnadulim, u košulji iskrpljenoj, u razdrljenom prsluku iskrpljenom, u gaćama iskrpljenim.

Kuster polagano ustaje.

Elem, šta ima ovaj preliminarni razgovor da košta, hoće Štrajf otprve da zna, i ne zaboravlja da napomene da on to pitanje postavlja iako je njemu, kao juristi, razume se savršeno poznato, je l' te, da ga to zapravo ne bi ni smeо pitati – „Jer, Vama je zakonom zabranjeno da za svoje usluge postavljate bilo kakve zahteve. A, Vi to zacelo znate. Nema potrebe da Vam to kazujem, zar ne?“

„Ne“, veli Kuster.

„Dakle, koliko?“ pita Štrajf.

„Stotinu“, veli Kuster.

„Ohoho! Vi znate šta vredite!“

„Ja“, veli Kuster i pruža dopola ruku, čutke čeka, onda uzima stotku, brižno je presavija i meće u džepić od prsluka, kaže:

„Dobro, hajte sa mnom“, i ulazi ispred advokata u kuću, vodi ga kroz jedan podugačak i hladovit, peščanikom popločan koridor, pa uz dvoje škripitavih basamaka i ponovo kroz uzan, trenicom popatosan i zamračen hodnik, a onda, skoro sasvim u mraku, preko stepenastog praga, zatim iza jednog pa drugog čoška i najposle, udri uz nekakvo čudo bez ograde, niti je stepeništu nalik nit merdevinama priliči; prostrana je i skučena istovremeno ova kuća. Štrajf se još pri ulasku sav skupio i glavu u ramena uvukao, utanju da disucka, ko pile, jer kod Kustera, brate, po seljački pahne, a usput ga, pomalo razdraženog, iza razvaljene i unekoliko odmakle prilike batrgavog trapadoza iznebuške spopade onaj magnoveni osećaj nelagode što ga je jošte iz doba oficirima njegovog roda službeno propisanih dežurnih obilazaka podzemnih utvrđenja poznavao i potajno *lavirint* osećajem nazivao; elem, zbilja mu nema druge već da se, usred oniske mansarde s mađušnim prozorima, u biljurnoj lokvi iskosa procedene svetlosti, i dalje popriličnom zebnjom obuzet, usukan i udrvečen na ponuđeni mu tronožac ukraj iskrzanog brodarskog stola posadi i da, kradomice pogledom uproštačenim zverlajući, probiše malko naokolo, međutim, nikako okom da iščačka ama bilo kakvu kesicu lekovita bilja ili koje staklence s mazovima barem, niti, kako je zapravo očekivao, inače išta od smešnih i stravnih čarolija volšebsničkih od kojih čoveka ledene prožimlju srsi, dok gazda Kuster svoju silno zabrek-talu telesinu naširoko strovaljuje na jednu izandalu sofу, i netom, kako mu se učini, nehoti i niotkud domadjanoj boci s rakijom čupa čep, žistro podugačak gutljaj otpija i, niz grlo ga prosukav, otfrkuje a polupunu bocu ponovo nekud šmugne, pre nego prozbori: „Deder, sokole, ošini!“ a zatim, sve vreme, kao da ga se priča nimalo ne tiče, nesmanjeno brekće, dok se Štrajf – a ovo, moliću lepo, nek ne bude shvaćeno kao zahtev, već kao neobavezan upit – iz petnih upinje žila da izloži sve što je spremio i smislio. Naime, ovo:

On je, kao što je u pismu njegovom napomenuto, još za vreme školjanja u isposničkom manastiru tu i tamo o Kusteru slušao te nije voljan da sad nadugačko okoliši, već želi da se otvoreno izjasni. Kao oficir, s tom tačkom da počne, častoljubivo teži barem do pukovnika da domakne. A u civilnoj karijeri, čim pre tim bolje, do opštinskog odbornika, i to u Cirihu, ali, o istom trošku bi momčina, ako upali, i u narodne poslanike da se dene, kombinacija ovih dveju služba veoma je povoljna, ko se, primerice, u Cirihu mesta opštinskog odbornika dočepa, a istovremeno u Bernu u parlamentsku fotelju đipne, može, ako je iole računicama vičan, mnogo štošta da postigne i, vremenom, za prve povoljne

prilike, začas saveznim poslanikom u Skupštini da postane. A tako reći u međuvremenu, dakle već uskoro, mladi advokatčina je rad da se tu i tamo u što više nadzornih i upravnih odbora uftelji, preduzeća ima sila božija, banaka i osiguravajućih društava koliko ti duša ište, mnoštvo zavoda i ustanova i tako dalje, a svima je stalo da neprestano privlače nove i sposobne kadrove. A Štrajf jeste baš takav, mlad i kadar kadar. Ima on svoj program, vreme teče po planu, život isplaniran u tančine. Tačno zna zašto je postao pravnik, mada bi drage volje, Bog mu je svedok, mnogovrsno drugojačim sklonostima popustio i predao im se i, tek primerice radi, s tisuć radosti pre u baštovane otisao, postao cvećar, vremenom možda proslavljen odgajivač ruža. Ne baš nerado izučio bi za lekara, makar i marvenog, da leči domaću stoku, uopšte za doktora, možda čak prašumskog. Ali sve to, vaistinu, jeste ipak samo luk i voda u vremenu današnjem. Čovek hoće da mu bude bolje nego roditeljima, bolje nego rmbanjem zgudaljenom ocu. Štrajf bi da dospe što je moguće dalje, jednom se živi, a on želi da ga docnije pamte i spominju. Zna on, dabome, savršeno dobro da su, za takve planove, manje-više nepovratno minula ona velika vremena; imamo li na umu imena kao što su Rokfeler, Saton, Hiršhorn i tako dalje. Sve jedno. On zna šta hoće. A gospodin Kuster zacelo razume šta time ima u vidu.

Moguće. Kuster, međutim, nije baš sasvim načisto šta je njemu u svemu tome činiti; uspeva da se izduva i da ovda-onda pokoji gutljaj trgne, sad žutu maramicu vadi i njome briše lice.

„Vaš zadatak bi bio... kako da kažem...“ – Štrajf pokušava prstima da dopucketa prave reči – „Recimo, ovako, Vi treba da stvorite povoljnu atmosferu. Njihova se pažnja mora na mene usmeriti! Moraju me zavoleti! Baš tako, ponajbolje, da me zavole! Jer, nisam ja jedini, zar ne, razumete već...“

Ja, taman je ponešta prokljuvio, veli Kuster i pita:

„Jeste li Vi praznoverni?“

„Praznoveran! Koješta, otkud sad, praznoveran?“

Posmatraju se neko vreme. Štrajf malčice pocrveni.

„Tek tako“, dočeka Kuster i upilji u njega, merkajući ga pomno i dugo sve dok Štrajf ne skloni svoj pogled i njime, u stranu svrnuv, nekud kroz prozor odvrlja, potom, nakratko, po patosu prošara i tek odatle ga ponovo na lice Kusterovo vrati. „Zauzmite se za jedan, recimo, sveopšti upliv!“ – sad, iznenada našavši onu pravu i pogodnu reč, sad može ovu neobičnu tišinu, može smetenost svoju glasno da izbriše – „Vi to i te kako možete, je l' da? Trebalо bi da možete, jer posedujete onu specijalnu sposobnost, onu obdarenosť...“

„Moć“, veli Kuster. Jašta, nju vala ima. I ponovo sasipa gutljaj žeženice, a Štrajf napokon skida naočari za sunce, opet je u stanju da se smejučka, vidno mu lagnulo, u sebi zaključuje, brzo će se složiti – „Vi jednostavno investirajte svoju moć u moju karijeru, gospodan Kusteru. Moj uspeh je i Vaš uspeh, zar ne, i ako stvar krene, recite, koliko sam Vam dužan, važi?“ – Uz ove reči mlado složi na lice najumiljatiju grimasu. Kuster beše opet nakrenuo bocu s rakijom. – „Nije li to pošten predlog, gospodan Kusteru?“

Rakijaš stavlja čep na grlić boce, blago ga uvrće palcem i kažiprstom; uzima, veli, desetinu svakogodišnjeg prihoda.

„Šta!” vrisnu Štrajf. „Deset procenata!” Smejuljak ponovo iščeznu kao vodom splakan, prsti prestadoše da se poigravaju sunčanim naočarima.

Ja, i da mu se dotična desetina vazda o Mratindanu izbroji na sunce, ugotovu.

„Mratindan! Zašto ne na Svetu Valpurgu?” ciči Štrajf i primećuje istog časa da je to bila greška, jer Kuster umah uze da ga onim suženim očima ledenooštro striže; utoliko ti i on brže bolje ušećeri: „Okay, gospon-Kusteru, ne branim, kako Vam volja, deset odsto, isplata vazda u novembru.”

„Na dlan izbrojano. Jedanaestog”, veli Kuster i oduprevši se rukama ustaje sa kanabeta, nadovezujući, da on, bog i duša, ma ni ovolipacno siguran nije da li se u ovu nagodbu istinski pouzdati može.

Dašta! Razume se, brate mili! – Štrajf skače sa skamije – čvrst je ovo i pouzdan dogovor među muškarcima. Džentlemenksi sporazum!

Kuster ga pušta da se istrtlja, klima glamom, odlazi do vrata, otvara ih: „Frido!” više naniže niz basamake i hodnike u kuću, čeka, ali uzalud, na odziv i ponovo zatvara vrata; žena mu, biće, još s ostalom čeljadi napolju oko krompira petlja, gunda brektavo i promalja šiju kroz prozor, zagleda nekud u dvorište, ponovo doziva: „O, Frido! Ehej!”, a spolja očas potom nečiji glas, on se još više proteže: „Doro! Ama, zar još niste smirili?”, međutim, ne čeka odgovor nego kćeri svojoj dovikuje da doveće imaju gosta za trpezom, neka Mario zavrne šiju dodatnoj porciji iz kokošarnika. A Štrajf sad može domila da vrluda od jednog do drugog izgovora, a potkraj čak i da se usred izuzetno važnog, absolutno neodgodivo utanačenog sastanka zatekne – a, jok more, seljak i klatnonjihac Jozef Kuster tvrdokorno odmahuje i uporno navaljuje – gospodin Doktor ima obavezno da ostane na porodičnoj večeri; u ovih nekoliko sati dotle ima ionako još vazdan kojekakvih pojedinosti da se pretrese, sem toga, lasno mu je zamisliti da gosn-Doktora možebitno zanima kako to u njegovoј praksi hoda, da rečem, šta se tamo zbiva, uzmimo primerice pri ručnom lečenju opipavanjem. Ili, još bolje, prilikom bajanja klatnom. Ja, to je pospešnije za početak, tu, biva, ima šta i da se vidi – i, već je potegao nekakav majušan visak, nešto poput zrcalno-sevkastog niklenjaka na metalnom vlaknu i, primakov stolicu, seda pravo pred Štrajfa, onaj svoj visuljak drži tik ispod visine kolena međ raskrećenim nogama i ponovo u sipljivo brekstanje zapav, kaže: „Evo, gosn-Doktore”, a očima kreše po onoj svetlucavoj, o strunu obešenoj stvarcici: „Gledajte pravo ovamo!”, i zatvara oči, znoj mu ovlaš nos i čelo oroshava, primećuje Štrajf pre no se i sam zapiljio u klatno, u ono nepomično, lebdeće, međ Kusterovim kolenima oklemešeno čudesno; nema blagog pojma šta bi to trebalo da se isklati odande – i, gle, ono počinje polagano da se kreće, stvarno se mrda ono čudo, budi se, očiju mu, sasvim jasno vidi...

Gospodin dr jur. Alfons M. Štrajf bude, suprot inače ubičajenoj navadi, još iste godine i bez dalnjeg naimenovan za kapetana iste one jedinice u kojoj je dotada bio samo jedan od mnogih poručničića i retko kad upadan. Istovremeno otpočinje, posvema uopšteno, i onaj zbilja čudesno nezaustavni uspon mladog juriste Štrajfa. Takozvane srećne okolnosti stadoše da se stiču u takvim količinama da veselnik sve češće nemadaše kud sem da se, ko kanom, snelagođava što poznanici i prijatelji neprestano, uvek sa kakvog novog razloga, povoda nalažahu da mu za skorašnje uspehe čestitaju.

Najpre je, ne upitavši Kustera za savet, već blagodareći svom vrsnom mirisalu, pristupio u pravi čas pravoj partiji. Zatim uze, kakono se kaže, tu i tamo, da vodi razgovore i, da vidiš, ne potraja dugo, kadli on poče da postavlja uslove. Svima se učinilo daleko od pameti da to smatraju Štrajfovom bezobraštinom, naprotiv, svakome proradiše klikeri da čova njegovog nadasve nadarenog kova povlašćeno ophođenje zavređuje, a dakako i unapređenja kakva mu dolikuju.

Prvi veliki skok, naime baš iz one iste nezadovoljavajuće skučenosti asistentske čamotinje, pravce u kancelariju s predsobljem, izvede mladi i dinamični kadrovac-novajlja u jednom zaletu, čak se, u istom nasrtaju, prodenuo do drugog mesta odozgo na listi svoje partije, sve ko od šale i samo po sebi razumljivo, kao što mu se domalo potom i na izborima u Parlament posrećilo; time je, za početak, bio probijen led. Nakon toga Štrajfovo je ime sve češće dospevalo u godišnje izveštaje poznatih preduzeća, a iz novina su, još češće iščekavane novosti o briljantnom mladom advokatu. O njemu se pričalo da je pravi egzorbitantni svemoža brzog starta, tepali mu da je vrsno obdareno mezimče njihove legislative, neka vrsta čuda od momčine dakle; i preko toga se ni punih pet godina ne beše sleglo kadli, ogromnom većinom glasova, ponovo izabran bude i, još ni u tridesetu ne zašav, ili istom je napunivši, već ga prvi put pomenuše kao potencijalnog kandidata za poslanika Skupštine u budućnosti, što više niko nije uzimao za polovično iznenađenje, već za uistinu očekivani i sledstveni razvitak jedne neuobičajeno razantne karijere.

Baš negde tih dana, bap, navalio kod prekomerno uspešnog mladog gospodina, narodnog poslanika dr Alfonsa M. Štrajfa, nekakav gospodin Kuster da ga najave. Elem, rečenog gospodina Kustera ne mogla ni prva ni druga sekretarica da se otrese; došao čovek i zaseo da čeka, nema sile nebeske da ga makne, ukopistio se i čeka li čeka, dok ga ne upustilo.

Taj se ne da lako odbiti, odmah se na njemu videlo, zagraktaše one docnije kad im Štrajf prekorne pridike očitavati uze i jednom zanavek zabrani da onom drzmanu igda više ama ni do predsoblja čekaonice prismrdeti ne dadnu.

Tokom sledećih meseci, spočetka godine, izbi na video da su gospodina Štrajfa usled srećnih okolnosti izabrali u nekoliko iznad svih očekivanja unosnih nadzornih odbora; tako da je bez daljeg – a, dosad su po tom pitanju, ruku na kucavicu, i najzatančije geaćini već morale prožmirkati ganglije – odavna bio u stanju da izmiri svoj tada već šest debelih godina zaostali dug i da u novembru ešenbaškom klatničaru izbroji uglavljenu desetinu. Ali Štrajf nikako da plati. Niti mu se ikad plaćalo. I njegovi izgovori su se godinama otezali u istom kukulekavom tonu; te raznorazne službe, te obaveze, te njegov položaj i tušte uza nj vezanih ujdurmi štono mu bezobzirice i neprestano žderu s mukom skuckavanu crkavicu, žao mu je, preboleti ne može, ali on će to već zasigurno jednom, samo sada zarad kojekakvih nepriličnih okolnosti još ne, jer mora, sluša Kuster, kuću reprezentativnu da sagradi, i da, bezuslovno, te ovo te ono isponabavlja, a povrh svega predstoji mu, veli, i skora ženidba; zagledao se u prilično imućnu kćer jednog uticajnog čoveka.

Nije poznato da li je ovo nadasve prisno otvaranje gole duše smrgodenom Očenaž-džiji-iscelitelju bilo toliko novo, kako je ovaj zadivljeno navodio, niti da li je njegova takozvana, i dan-danji osporavana, moć igrala ikakvu ulogu u zbivanjima vezanim za Štrajfovou karijeru.

Bilo kako bilo Parlament-srećković se oženio, a seljak Kuster je, vavek bez ijedne kršene kinte iz poseta odlazio, ostajući, međutim, tvrdokorno uporan zbog čega je Štrajf, godinama, početkom novembra imao jak i na komovicu mirišljav razlog za nove nevolje: sekretaricama nikako nije polazilo za rukom da ga sačuvaju od brektavog i odebljalog, na govedu balegu uzbazdelog rakijaša neobrijanih obraza. Ipak nekako, što znači uz nemalo umešnosti, kako je sam sebi svaki put priznavao, on bi se redovno o Mratindan iskrsllog i vazda o desetini i kamati, te kamatama na kamate raždževeljanog Kustera isto tako redovito ratosiljavao. A baš mu beše bilo krenulo, iz godine u godinu sve bolje. Žena njegova, ne samo gomile para nego i suva zlata vredna, radala mu srećnu dečicu i, da vidiš, sa četrdeset godina Štrajfa unaprediše u dotad najmlađeg pukovnika Armije, dalje, izabraše ga za potpredsednika njegove stranke, tako čak i najnaduvenijim političkim suparnicima postade ko beo dan jasno da će ovaj čovek u ponavljanju novim i neophodnim naimenovanjima najviših državnih zvanja odsad nesumnjivo u prednjoj liniji takmičarsku voditi trku. Uz pomoć štampe, radija i televizije postao je odavna poznat širom i diljem zemlje, često intervjuisan i neretko citiran, bio, kako se govorkalo, propisno izgrađen, a, najpresudnije beše: Štrajf je u međuvremenu i kod birača važio za kandidata zrelog da se vine u alpske visine.

Nikakvo čudo što postojani Jozef Kuster, naoči ovako sveopšte povoljnog stanja stvari, nije više jalovim nadama zavaravan, već je redovno bivao hladno tuširan i najposle noguetnut – vanka! Štrajf je želeo da jednom za svagda preseče ove neugodne besmislice:

„Kapak!” odrbudi on. „Ja sam ovo što jesam danas, jer sam ovakav kakav sam, ako ste sposobni da to utuvite! Niko mene nije ni madijom a ni basmama dovde uzdigao, Vi pogotovu ne! Kakvo baljezganje! Čista idiotija!” I on ti Kusteru, koji ga je mirno slušao, na znanje daje da će se, ne budu li prestala ova svakogodišnja uznemiravanja, gadno provesti, gadno, bogami, i ohoho! Je li on uopšte čuo za narušavanje neprikosnovenosti doma! Ima li on pojma kakva ga kazna čeka zbog pokušaja ucenjivanja! Zna li gde spadaju i on i te njegove nadrilekarske prćvarije od vratžbine i bajalica! „Međ urođenike, gospo-Kusteru! Dašta, kao врачу, Vama je mesto međ urođenicima.”

Kuster ni bele da propepli. Njemu, očigledno, još nikada, ili barem već decenijama, nije tako propisno očitana bukvica, niti ga je iko, sabivši mu robove do prkna, tako svojski izribao; primeće Štrajf sa zadovoljstvom. Taaako! – a on sad ima posla! a vrata su, eno, onamo! i adieu, gosn-Kuster! neka se čim pre kupy tamo odakle je i došao! – Time, činilo se, stvar beše otaljana.

Domalo potom Štrajf na nevolju navuče laku prehladu od koje se ne mogade oporaviti, naprotiv, kroz nekoliko dana potkači ga opaka grozница i on se, sinji kukavac, ozbiljno razbole – lekari se samo iščudjavaju. Kopneo je, znojio se neprestano, izgledao sve žalosnije, slabio i, već nakon dve nedelje, injekcijama i tabletama uprkos, nije više uspevao da se barem sat-dva ili samo po pišljive ure pridigne, tek koliko da pregleda najvažnije hartije. Morao je da smišlja izvinjenja i izgovore, pravdao se poteškoćama vezanim za održavanje već zakazanih termina, hitnim putovanjima, porodičnim poslovima, najposle, obaveznim i, ni pored najbolje volje neodgovivim, bespogovornim odlaskom na banjsko lečenje i oporavak. Smeteni i bespomoćni lekari, međutim, nikako da se snađu, te, najposle, rekoše „Otvoriti!”, samo tako, vele, mogli su se nadati da će čudnoj bolestini

i njenom uzroku ući u trag. Ali Štrajf ne haje da se prepusta nepouzdanoj, nedoumicama do na kraj pameti i zaumlja dovedenoj medicini da mu otvara stomak, a možda još i grudni koš, da bi tek tada možebiti saznao kako je na žalost neizlečivo bolestan i da mu nažalostnažalostnajažlost leka više nema, ali da je uvek, pa tako i u njegovom slučaju, medicinsko ili uopšte kakvo drugo čudo moguće. Ležao je jedva mrduckajući, malo jeo, kadšto pokoju romorio, ležao tako dva duga meseca i za to vreme oronuo u drhturava starca; ono malo posvećenih, listom preneraženo.

Onda, jednog popodneva, očito stravičnom panikom protrešen i kao da nenadno nadahnuće sledi, naredi da ga strmenom Riken-cestom u Ešenbah uzvezu, gde mu žena pomože da se iz kola iskobelja i da u Kusterovu kuću uđe, a u kući Kusterova žena Frida, ili kćer im Dora, zaputi pred njima u polutamu kroz hodnike i uz stepeništa do potkrovnice i, čim ga sama ostaviše – samo Štrajf i Kuster i miris seljačkog doma i nekoliko razigranih sobnih muva – tad ti se Podnaduli kroz smradne bazdove komovače što iz njega bijahu nimalo ganuto raspitivati stade o već petnaest debelih godinčina gomilanom de-setku, a ovaj drugi, Izmoždenik i Zlopatnik upita, ma gde mu je vo imja Visokog Gospodina obraz, gde duša, te ima živca da mirno posmatra kako njegov klijent lipsaje.

„Klijent, nuto, nuto“, mrmlja Kuster i počinje mirno, veoma tiho da nabraja koliko je puta u najuzdržljivijoj smernosti, i dakako najavlivan, dolazio po deo koji mu pripada i kako je svaki put bivao odbijen a potonji, štaviše, kao najcrnji lupež grdnjama na pasa preskakala izlepljen bio; sećao se pojedinosti i, maltene od reči do reči, svih njegovih vrdaljki, svakog izgovora okićenog vazda jednom te istom ofucanom pesmom, čak je i likove, boju kose i očiju svih onih tokom godina tri-četiri puta menjanih sekretarica pam-tio. A onda potanko rasprede o vrtoglavu vrletnim lestvama gospon Štrajfova uspeha. Uznese i revnost njegovu da čini pravo svim po nj probitačnim personama. Pohvali Štrajfovu smotrenost, istrajnost njegovu i promućurnost, prefinjeni Doktorov nos za probitak i gubitak, za korist i profit. Veličao je njegov besprimerni talenat da karijeru u vojsci, politici i privredi tako prirodno, tako nenačmašno tankopredio i sitnopetljasto jedno s drugim isprepliče i prespaja – bez muke je, činilo se, seljak Kuster reči nalazio pa mu teku iz usta same od sebe, ili kao dugo uvežbavan monolog. Štrajf se načisto zblanuo. On je, čuje, savršeno razumeo, kako će na najbolji mogući način i svoje venčanje, odnosno, tačnije, onaj silni novac svoje žene, na pravo metnuti mesto da mu zvekeće; a kakva li tek ludo vesela i umilna muzika nastaje kad takve slobodnjačine i za opšte blagosrjanje (sic!) toliko zabrinuti poštenjakovići njegove fajte što iza što ispred kojekakvih vrata i vratanca slože kajde u gajde i povedu pesmu.

Kuster se sav zaduvao. Znoj mu se sliva niz lice i curi preko zboranog vrata pod otkopčani okovratnik od košulje. Obliznuv usne, i u istom dahu – glas mu odjednom dremovan i trom – do neba zažali zbog neobično potuljene bolesti, koja, onako naprečac, e, bome, ni on tu više ne ume pomoći, dibidus pakosno smrsi doslen toliko pospešno i bez počinka kvasale Štrajfove, a žali bože i Kusterove, uzgred budi rečeno, jošte otvorene i neizmirene račune, tja, to, verovatno, ili prilično izvesno, dolazi otud što taj tuna tako jezivo do kože i koske zbondžani nečemurnik, gospod Doktor Štrajf, svih ovih dugih godina ni jedan jediti put svoju reč održao nije, niti je išta, izuzev svoje proklete nezahvalnosti pokazao.

Tako zporaše Kuster. Zatim privuče jednu klupicu bliže Štraifu, i nezgrapno se strovali na nju, kolena raščepljenih, žestoko zafrkta put njega; ovaj beše odavna shvatio. Pred njim ispičuturaško lice basmočaca i avemarijaša, spužvasto i umorno; ugleda zbrčkane podočnjake, starački ucrvenele kapke i bore, rošavi nos i nozdrve krcate sinjastih čekinja i miteserima načičkane i nekoliko nabreklih beličastih lojnih gnojanica raštrkanih po oseđelom strništu nakostrešene brade, vide i starost na ovom oznojenom licu, i pohabanost, i osamu. Disao je stisnuto. Vonj u sobi i Kusterova ljutkasta isparenja i rakijski smrad u njegovom dahu, i uopšte, sve ovo mu se smučilo. Ali on ostade da sedi. Ne požuri da se pridigne, niti da zove svoju ženu, već prisili sebe da ostane, jer, znao je rašta ostaje, te se priba, usredsredi, jauknu: „Pobogu! Kusteru!”, i prostena, tiho: „Pomagaj, ako Boga znaš!”

Kuster ga samo pogleda, ofrknu i očuta.

„Ama, platiću, čoveče! Plaćam, koliko god zinete! Koliko, gospodine Kuster, recite mi samo, koliko!”

„Nikoliko. Ništa više”, rekne Kuster.

Uto Štraif, koji mnjaše da već odavna shvatio beše, tek izistinski shvaćati stade i smanji se ovlipaci i poguri se i skočanji na drvenoj stoličici. – Razboleo me i sad me pušta da krepam! Kuku meni kukavcu, umori me ovaj prokleti nadrivrač i budžaklja! Još će me i pod crnu zemlju sagnati! „Čekni malo, veče, natemnjaće! Proklet bio!” i „I ja ču tebe!”, osu iz njeg kletva i psovka. „Krmčino pogana! Ja ču tebi škembaru jedan uroklijivi pokazati kako se dere svilena buba! Tako mi žive na ramenu glave!”

Kuster trgnu bocu s rakijom.

Štraif je i dalje siktao i štektao zapenušano jed na njeg blijući, dok mu ne ponestade daha. Njega će on sudu predati! Ohoho! Ne zbog iscelivanja i razbolevanja Zdravomarijama – cerio se jetko – a, jok more, ne zbog takvih bapskih trica i kućina, nije ovo srednji vek, već zbog one stotkice, aha, tu je zvrčka, dragi moj, i neka zna da će mu se ona o glavu obiti, dabome! Ona stotka, koju mu je na samom početku tutnuo, onog davnog subotnjeg popodneva, osamnaestog maja, zna on i datum sasvim tačno! Zbog one stotke i svih ostalih, što ih je iskao i uzimao od svoje klijentele. Ima da ga ščepa da će mu se zasopljeno brektanje u grkljanu preprečiti! Zna on puta i načina! Potražiće i naći svedoke! Za svaku stotkicu, ohoho! „More, ako mora, za svaku banku svedoka!” drao se Štraif na sav glas. „Ovako ču te, Kusteru, dokusuriti! Ovako, prčvaru jebeni, vidiš! Jednom ču te rukom, pijanduro smrdljiva! Šarlatane! Krvniče mučki, dobićeš ti svoje, ja ti kažem, ubico-podmuklico! Trovaču kukavni kržljomudi!” – njegova je dernjava jenjavala – „Još ti ne znaš sa kim si se dokačio...”

Seljak Kuster kaže samo toliko: Dabome, zna on to i te kako dobro, zna. I zaustavlja visku-nalik-nikl-sjaktavo-klatno pri samom dnu metalnog vlakna i, podignuv ga, nekud ga tutne, pa s dva prsta vadi ispresaviju stotnjarku iz džepića na prsluku i zadeva je gospodinu Štraifu pod zakačku na kravati, ponovo se uzvaljuje na svoju stolicu i onom ogromnom žutom maramicom lice oznojeno briše, zatim, gutljaj grlumiljenice gučnuv, nastavlja, tek pošto je, vešto, taman na po puta poluglasan podrig prigušio, da pomno gura čep i uvrće ga u grlić boce, i dodaje da poziv na večeru, naravski, i dalje važi, Mario je maločas očerupao ekstra kokicu i stvarno bi bila šteta da taze ošureno i očišćeno ptiče propadne.

Podrhtavajući od štrecavih sevova Štrajf se nađe isto onako mlad, zdrav i čio kakav beše bio kad je pre nekih sat i po, ili dva sata, došao.

A onda je udova sasvim staklastih ustao i sav smušen i posramljen, bez ijedne, svog se latio puta drhturavo nabadajući kroz tminu seljačke kuće ka onim svojim pustim, još napola u senci ispod stabla orahova parkiranim kolima; dok su gore, u potkroviju, istiha, kapavo, natenane vrani natapajući škriljac, sahnuli tragovi znoja sa njegovih ruku, a tik uz iznojenu mlaku na mutnom crnilu stola blistale njegove naočari za sunce.

Kao što je napomenuto, Kuster je nepuna tri meseca posle onog osamnaestog maja hiljadu devetsto šezdeset i osme poginuo pod točkovima teretnjaka: Jozef Kuster, najslavniji враћ-lekar i najozloglašeniji veštac-mađijant u celom kraju, klati-klatno, Očenaž-džija-iscelitelj i nadrilekar, rukopipatelní gatar, kišotvorac i napiguzica, seljak.

(S nemačkog preveo **Drago Tešević**)